

A gödöllői német nemzetiségi nyelvoktatás helyzetének és hatásának elemzése

Kalocsai Ottó, Kolta Dóra

Összefoglalás

A tanulmány a gödöllői német nemzetiségi kisebbség helyzetét és nyelvoktatási lehetőségeit elemzi. Bemutatja, hogy mi az a többlet, amit a nemzetiségi nyelven való oktatás a gyerekek számára biztosít, hogyan és milyen tényezők hatnak a nemzetiségi nyelvoktatásra, hogyan hat a nemzetiségi nyelvoktatás a nyelvtanulással, továbbtanulással kapcsolatos attitűdre, a nemzetiségi kisebbséghez tartozásra, a nemzetiségi közösségi érzésre. Az otthoni szokásrendbeli, kulturális és családi szocializációs közeg, a nyelvhasználat hatását is elemezzük.

A szakirodalomra támaszkodva áttekintjük a történelmi és törvényi hátteret, a magyarországi németek nyelvhasználatát, a nemzetiségi iskolai nevelés irányelveit. A vizsgálat alapja a Gödöllői Petőfi Sándor Általános Iskola német nemzetiségi nyelvoktatásának bemutatása. Erre épül az online kérdőíves kutatás, amelyben 105 tanulót kérdeztünk meg (36 nemzetiségi nyelvet beszélő és 69 nem nemzetiségi nyelvet beszélő tanulót) a nyelvi szocializáció és az anyanyelvi oktatás kapcsolódásaira fókuszálva. A kitöltésekből kijött eredményeket SPSS és Microsoft Excel segítségével dolgoztuk fel.

Kulcsszavak: német nemzetiség, Gödöllő, nemzetiségi nyelvoktatás, nyelvi szocializáció

JEL: I25, I21

Analysis of the situation and impact of german national minority language teaching in Gödöllő

Abstract

The study analyses the situation of the German minority in Gödöllő and the possibilities of language education, the added value of teaching in the national minority language for children, the impact of national minority language education on attitudes towards language learning and further education, the feeling of belonging to the national minority, and the sense of national community. The impact of the socialisation environment at home, culture and family, language use, will also be analysed.

Drawing on the literature, we will review the historical and legislative background, the language use of Germans in Hungary, and the guidelines for national minority schooling. The study is based on a presentation of the German national minority language teaching at the Petőfi Sándor Primary School in Gödöllő. Based on this, an online questionnaire survey was carried out, in which 105 pupils (36 national minority language speakers and 69 non-national minority language speakers) were interviewed, focusing on the links between language socialisation and mother tongue education. The results from the questionnaires were processed using SPSS and Microsoft Excel.

Keywords: German nationality, Gödöllő, minority language education, language socialization

JEL: I25, I21

Bevezetés

A közoktatásnak ma Magyarországon számos kihívással kell szembenéznie. Ezek közé tartozik pl. a pedagógusok alacsony bérezése és a munkaerőhiány is, amelyek következtében sok iskolában nehézséget jelent a megfelelő oktatói személyzet biztosítása. A hátrányos helyzetű kistérségekben a gyermeklétszámok csökkenése és az iskolák bezárása jelent gondot (Kassai – Farkas, 2016). Ezen iskolák revitalizálásában, közösségi funkciókkal való ellátásában a vidékfejlesztés segíthet (Kassai – Farkas, 2007, Farkas, 2003). A magyarországi nemzetiségek esetében ezek a problémák összeadódnak, mivel az osztálylétszámok és a potenciális tanulók száma még alacsonyabbak lehetnek.

„A kisebbségi oktatáshoz fűződő jog a kisebbségeket megillető kulturális autonómia egyik legfontosabb láncszeme. A kisebbségi oktatás megvalósítása egyik alapvető feltétele az önazonosság – egy adott közösség nyelve, hagyományai és egyéb kulturális értékei – megőrzésének. Az oktatás szerepe azért is kulcsfontosságú, mert még egy kevésbé asszimilálódott közösségben felnövő gyermek sem képes boldogulni pusztán az „otthonról hozott”, a családon belül beszélt, sokszor archaikus anyanyelven: a korszerű, az európai követelményeknek és általában a modern társadalomnak megfelelő nyelvismeret elsajátítása csak iskolarendszerű képzés útján biztosítható.” (Részlet a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának 2004-es beszámolójából (Országgyűlési Napló: 2005. május 25, 229. szám).

Az idézetből is látszik az a gondolat, melynek mentén vizsgálatunkat végeztük, s a Gödöllőn élő német nemzetiségi kisebbség helyzetét és nyelvoktatási lehetőségeit elemezzük. Azt kutattuk, hogy az általános iskolai nemzetiségi nyelvoktatás milyen hatással van a tanuló személyiség-fejlődésére, s az otthoni szokásrendbeli, kulturális, identitás-formáló fejlődését hogyan befolyásolja. Arra kerestük a választ, hogy a nemzetiségi nyelvoktatás a későbbiekben mennyire sikeresen alapozza meg a kívánt célként megjelölt nyelvvizsgaszint elérését, illetve hogy a közös kulturális gyökerek megismerése a későbbi szociális kapcsolatokban, barátságokban mennyire nyilvánul meg.

Történelmi háttér: a magyarországi németek

A svábok (Donauschwaben) többek között a mai Magyarország területén élő német nyelvű népcsoport elnevezése. A magyarországi svábok alkotják a magyarországi németek (Ungarndeutsche) zömét, mely ma Magyarország legnagyobb nemzetisége. A dunai svábok jelentős része asszimilálódott és beolvadt a magyar társadalomba, egy részük azonban máig megőrizte anyanyelvét és kultúráját (Tilkovszky, 1997).

A hazai németiség Németország középső és déli területéről, többségük Bajorországból, Hessen és Württemberg tartományokból érkezett Magyarországra. A németek betelepítése három szakaszban történt. Túlryomó többségük a 17.-18 században, a török hatalom letörését követő betelepítések során lelt új hazát Magyarországon, hogy a török hódoltság és háborúk idején elpusztult magyar lakosságot pótolják. 1689-1740 között német parasztok a Dunántúl megyéibe, az Alföldre és az Északi-középhegység peremvidékeire, de szórvaosan Bácskába és a Bánságba is érkeztek. A telepítések második szakasza Mária Terézia korára esik. A harmadik szakaszt II. József 1782. évi pátense vezette be. Ennek nyomán főleg Pfalzból, a Saar-vidékről, Frankfurt és Mainz körzetéből, Hessenzből és Württembergből jöttek telepések, zömmel ismét csak a déli kamarabirtokokra, kisebb számban máshová is, így Pest, Esztergom, Vas, Tolna, Somogy megyébe (Manherz, 1998).

1910-ben a 19 milliós Magyarországnak mintegy 10 %-a volt német nemzetiségű. A természetes és az erőszakos asszimiláció nyomán azonban idővel a német kisebbség száma megfogyatkozott.

Az asszimiláció leginkább a városokat érintette, de jellemző volt ez a sváb parasztgazdaságokra is; a középosztályhoz tartozni akaró németek gyorsan elmagyarosodtak. A svábság háromnegyed része a római katolikus felekezethez tartozott, amely szintén a magyarosodást patronálta (Svábruha, 2022).

A II. világháború vége kettős megpróbáltatást hozott a svábok számára. Több tízezer svábot hurcoltak marhavagonokban kényszermunkára a Szovjetunió munkatáborába. Ezek pusztultak el a hidegtől és a nélkülözésektől. Eközben Magyarországon egyre inkább elmélyült a kollektív felelősség alkalmazásának gondolata. Az 1946 januárjában megindult kitelepítés tömegesen sújtott olyan magyarországi németeket, akik egyszerű német nemzetiségük, anyanyelvük miatt jutottak erre a sorsra, sőt esetenként az ellenállás tagjai is voltak. Mintegy 135 000 embert telepítettek ki Németország amerikai megszállási zónájába, és kb. 50-60 000-re tehető azok száma, akiket a szovjet zónába irányítottak. A svábok ezzel elveszítették teljes értelmiségét, illetve vezető rétegüket. A Magyarországon maradt német lakosság mindezzel gyakorlatilag arra a szintre került, ami emlékeztetett a betelepítés idejére: tulajdon nélkül, megfosztva a népcsoport összetartó erejétől, a családoknak csak saját magukra számítva kellett mindent előlről kezdeniük (Manherz, 1998).

A politikai és gazdasági diszkrimináció gyakorlatilag 1955-ig tartott. Ekkor alakították meg a Magyarországi Német Dolgozók Kultúrszövetségét, amely 1989-től Magyarországi Németek Szövetsége néven működött. Ez fordulatot és a jogfosztottság megszűnését jelentette ugyan, mindazonáltal a hazai németiség többségét az átélt események megfélemlítő hatása még hosszú évekig visszatartotta nemzetisége vállalásától. Elmozdulás csak azután következett be, hogy az NDK után az NSZK-val egyezményt írtunk alá a magyarországi német kisebbség és kultúrája támogatásáról. Az igazi változást azonban Magyarországon is csak az 1980-as évek végén jelentkező politikai események hozták el (Manherz, 1998).

A 2022. évi népszámlálás során a német nemzetiséghez tartozónak 142 551 fő vallotta magát (KSH, 2023). Ez a szám 2011-ben 185 696, 2001-ben 120 344 volt; német nemzetiségűnek 98 402 fő mondta magát (2011-ben 131 951 fő, 2001-ben pedig 62 105 fő); német anyanyelvűnek 28 473 fő (2011-ben 38 248 fő, 2001-ben 33 774 fő); és 66 491-en nyilatkozták azt, hogy családi, baráti közösségben németül beszélnek (2011-ben 95 661 fő, míg 2001-ben 52 912 fő) (Magyarországi Németek Országos Önkormányzata, 2023).

A Gödöllői Petőfi Sándor Általános Iskola német nemzetiségi nyelvoktatása

„Évek óta kutatom, de nagyon minimális az információm arról, hogy Gödöllőnek mi köze van a németiséghez. Egy nagyon fontos forrásanyag, a Grassalkovich-anyag leégett, így nincsenek kézzelfogható bizonyítékaink arról, hogy honnan csatolt le 200 német családot és hozott be Gödöllőre I. Grassalkovich Antal. Annyit tudunk, hogy ezek a betelepített emberek elsősorban az építkezéseken vettek részt. Valószínűsíthetőleg a Grassalkovich épületeket mind ők építették fel, illetve a környező településeken a templomokat, de erre nincs igazán bizonyíték, mivel nagyon minimális információ áll rendelkezésünkre. Úgy tudom, hogy a bécsi archívumban vannak utalások arra, hogy Grassalkovich honnan és milyen szándékkal telepített be németeket.” (G. Merva – Horváth, 2007)

Hazánkban 1994-től kezdve van lehetőség kisebbségi önkormányzatok alakítására, ennek hatására sorra alakultak meg a német kisebbségi önkormányzatok (Dobos, 2020). A gödöllői német nemzetiségi önkormányzat 2002-őszén alakult meg Gödöllőn, majd néhány évre rá elkezdődött az oktatás szervezése. A Gödöllői Petőfi Sándor Általános Iskolában 2008-ban indult felmenő rendszerben a német nemzetiségi kétnyelvű oktatás. A program beindítását a Gödöllői Német Nemzetiségi Önkormányzat kezdeményezte a felmerülő szülői igények alapján.

Hazánkban 1994-től kezdve van lehetőség kisebbségi önkormányzatok alakítására, ennek hatására sorra alakultak meg a német kisebbségi önkormányzatok (Dobos, 2020). A gödöllői német nemzetiségi önkormányzat 2002-őszén alakult meg Gödöllőn, majd néhány évre rá elkezdődött az oktatás szervezése. A Gödöllői Petőfi Sándor Általános Iskolában 2008-ban indult felmenő rendszerben a német nemzetiségi kétnyelvű oktatás. A program beindítását a Gödöllői Német Nemzetiségi Önkormányzat kezdeményezte a felmerülő szülői igények alapján.

A nemzetiségi nyelv tanításához szükséges tárgyi feltételekkel az iskola rendelkezik. Az iskolai könyvtárban német-magyar, magyar-német diákszótárak, segédkönyvek, újságok megfelelő számban rendelkezésre állnak, valamint folyamatosan bővítik ezek számát a lehetőségekhez mérten. A személyi feltételek biztosítása nehéz feladat, melynek során sokszor kompromisszumokat kell kötnie az iskola vezetőségének.

Az iskolában a beiratkozó tanulók eltérő nyelvállapotából és kulturális sajátosságaiból eredően a nemzetiségi oktatást a kétnyelvű nemzetiségi nevelés-oktatás formája szerint szervezték meg. A pedagógiai programban ez valósul meg (Petőfi Sándor Általános Iskola Pedagógiai Programja, 2022).

A német kétnyelvű nemzetiségi osztályok nevelési-oktatási célja a német nyelv magas szintű elsajátítása, a tanulók kétnyelvűségre nevelése, a tanulók kommunikációs készségének fejlesztése a beszédkedvet fokozó, a beszélés lehetőségét biztosító eljárásokon keresztül. A német nemzetiségi nevelésben és oktatásban részt vevő tanulók egy világnyelv biztos tudása mellett megismerik a német kisebbségi népcsoport történelmét, kultúráját, földrajzát.

Fontos feladatnak tekintik, hogy a német kétnyelvű oktatás a nyelvismeret elmélyítésével és tanítási nyelvként való alkalmazásával járuljon hozzá a nemzetiségi oktatás céljainak megvalósításához. Kiemelkedően fontos számukra, hogy az iskola teret adjon a nyelv valóságos szituációban való használatához, és biztosítsa a kiegyensúlyozott kétnyelvű nyelvi készség kialakulását. A pedagógiai program tartalmazza az anyanyelv és irodalom tantárgy, valamint a népismeret tantervét is (Petőfi Ált. Isk. Ped. Program, 2022).

Anyag és módszer

Empirikus kutatásunk a nyelvi szocializáció és a nemzetiségi nyelvi oktatás vizsgálatára irányult. A környezetnyelvtől eltérő nyelvet beszélő család a kétnyelvűvé válás természetes közege. A kisebbségi kétnyelvűséget viszont egyfajta kényszer-többszínűségként éljük meg, így nem minden esetben érzékeljük annak előnyeit akár a nyelvtanulásban, akár a továbbtanulásban. A nyelvi szocializáció szerves része a szocializációs folyamatnak, hiszen a személyiséget, a világnézetet, a társadalmi hovatartozásunkat formáló tényező is egyben (Réger, 1990).

Egy személy nyelvi szocializációs térének vizsgálata azért fontos, mert számtalan hatás éri, ezek feltárásának fontosságával számos modell foglalkozik. Bronfenbrenner (1979) ökológiai fejlődési modellje (in: Erdei, 2010) segíthet minket abban, hogy a különböző szocializációs közegek kölcsönhatását feltárjuk. Erre támaszkodva alakítottuk ki a kérdőív kérdéseit és igyekeztünk megvizsgálni a legfontosabb mikrorendszereket. A többszínű környezetben az iskolai oktatásnak nagy szerepe van abban, hogy melyik nyelv és kultúra válik fontossá, illetve mely nyelveket tanulják meg és használják a diákok (Skuttnab- Kangas, 1997). A kutatásba bevont tanulók egy része nemzetiségi oktatást folytató iskolában tanul.

A kutatás célja a nemzetiségi nyelvhasználat valamint a nemzetiségi iskolák erre gyakorolt hatásának és az oktatás összefüggéseinek feltárása. Az alábbi kérdésekre kerestük a választ:

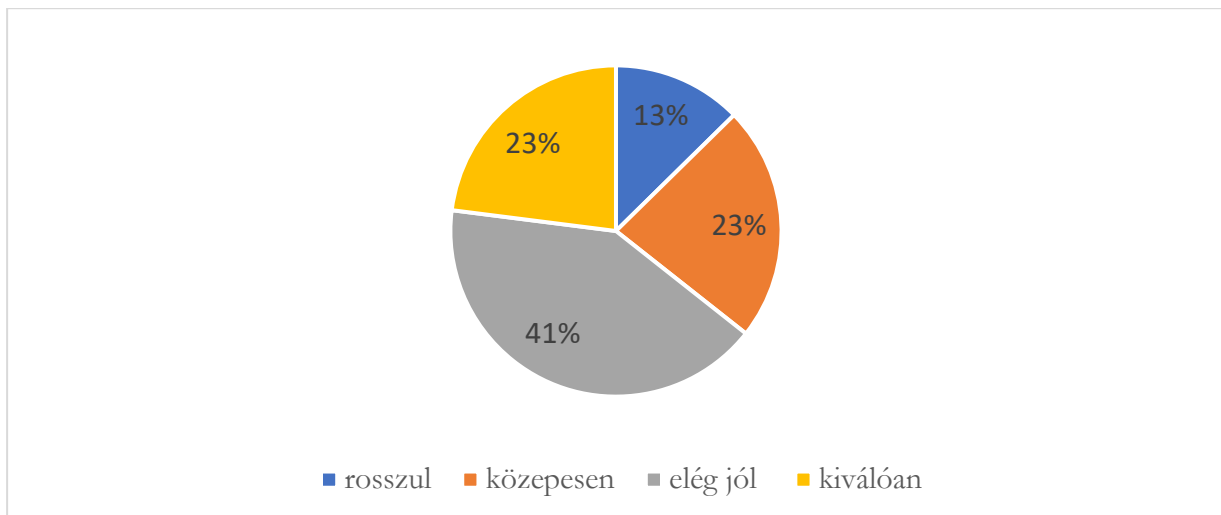
- A nemzetiségi nyelvoktatás hatással van-e a tanuló személyiség-fejlődésére, bír-e otthoni szokásrendbeli, kulturális, identitás-formáló hatással?
- A nemzetiségi nyelvoktatás hogyan befolyásolja a nyelvtanulási attitűdöt?
- A nyelvi szocializációs környezet, a szabadidős nyelvhasználat hat-e a nemzetiséghez kapcsolódó attitűdre?
- A mintavétel jellemzői:
Mivel a kérdőívünk iskolával kapcsolatos, és a köznevelésben résztvevőket érintette, így először a megcélzott iskolák vezetőitől kértünk engedélyt a kérdőív felvételére. A terjesztés módja így online direkt megkeresés volt a vizsgált iskolák pedagógusain keresztül. A kérdőívet 2022 októberében tölthették ki a vizsgálatban részt vevő gyerekek. Az eredményeket SPSS és Microsoft Excel segítségével dolgoztuk fel.

A vizsgált minta bemutatása

A kérdőívet 104 tanuló töltötte ki. A válaszadók 11%-a a Kerepesi Széchenyi István Általános Iskola, 17%-a az Aszódi Evangélikus Gimnázium, 72%-a a Gödöllői Török Ignác Gimnázium tanulója volt. Azaz 10,6%-uk általános iskolás, 89,4%-uk gimnazista. A válaszadó tanulók 52%-a férfi, 48%a nő volt. A kitöltők életkora 12- 19 év között mozgott, átlagéletkoruk 16,23 év.

A válaszadó tanulók 14%-ának nincs testvére, 43%-uknak egy testvére van, 30%-uknak van két testvére, 13%-uknak van három vagy több testvére. A tanulók 89%-a a szüleivel és a testvéreivel él, és csak 11%-uk lakik többgenerációs családban, azaz él együtt a nagyszüleivel.

A válaszadók 91%-a magyar anyanyelvűnek, 7%-a német, 2%-a japán és magyar anyanyelvűnek vallja magát.

1. ábra: Nemzetiségi nyelv ismeretének szintje

Forrás: saját kutatás, 2022

A válaszadók 65%-nak családjában nem beszélnek másik nyelven. A tanulók 84%-ához magyarul, 10%-ához magyarul és németül, 4%-ához csak németül 1-1%-ához angolul vagy japánul beszél az édesanyja. Az apáknak szintén 84%-a beszél magyarul a válaszadóhoz, 8%-a németül és magyarul, 5%-a németül, 2%-a angolul, 1%-a pedig japánul.

A válaszadók édesanyjának 29%-a járt nemzetiségi iskolába, 71%-a pedig nem, és az édesapák esetében is hasonló az arány.

A válaszadó tanulók 82%-a csak magyarul beszél a nagyszüleivel, a maradék 18% közül 11% beszél magyarul és németül, 5% németül, 1-1% angolul és japánul. A válaszadók 93%-a magyarul beszél a testvéreivel, 7%-a pedig magyarul és németül. A válaszadóink 80%-a magyarul beszél a rokonaival, 15%-uk magyarul és németül, 3%-uk angolul, 1-1%-uk németül és japánul.

A válaszadóink 38%-a kizárólag magyarul néz televíziót, 5%-uk magyarul és németül, 30%-uk magyarul és angolul, 11%-uk csak angolul, 5%-uk magyarul, angolul és németül is televíziózik, 1%-uk emellett még japán adókat is néz. 10%-uk nem néz televíziót.

Olvasás tekintetében azt látjuk, hogy 2%-uk nem olvas, 35%-uk magyarul olvas, 9%-uk magyarul és németül, 32%-uk magyarul és angolul, 15%-uk csak angolul, 5%-uk német, angol és magyar nyelven is olvas, 1-1%-uk csak németül és 1% németül, angolul, magyarul és japánul is olvas.

Arra a kérdésre, hogy mihez járulhat hozzá az anyanyelv, a diákok leginkább az általános műveltséget, a személyiség teljességét, az elhelyezkedést és a továbbtanulást emelték ki. A televízió és videó használatához, az utazáshoz, a számítógép és internet használatához kevésbé gondolják hozzájárulónak.

Arra a kérdésre, hogy mihez járulhat hozzá az anyanyelv, a diákok leginkább az általános műveltséget, a személyiség teljességét, az elhelyezkedést és a továbbtanulást emelték ki. A televízió és videó használatához, az utazáshoz, a számítógép és internet használatához kevésbé gondolják hozzájárulónak.

A nyelvtanulással kapcsolatos attitűdöket vizsgálva azt láthatjuk, hogy a válaszadók fontosnak tartják a nyelvtudást, több nyelvet szeretnének beszélni, és szeretnék tovább fejleszteni a nyelvtudásukat az iskola befejezése után. Emellett szívesen tanulnak nyelveket, és érdekesnek gondolják a nyelvtanulást. Azonban sokkal kevésbé tartják fontosnak, hogy több nyelvóra legyen az iskolában, valamint nem találják könnyűnek a nyelvtanulást.

Eredmények

A kutatásunkban statisztikai módszerekkel (IBM SPSS programmal) igyekeztünk feltárni, hogy milyen összefüggéseket találhatunk a tanulók életkora, neme, a családjukban beszélt nyelv, a családi összetétel és jellemzők alapján. Azt vizsgáltuk, hogy az iskoláról, a nyelvtanulásról alkotott véleményüket befolyásolja-e a nemzetiségi nyelvhasználat, valamint azt is, hogy a szülők a nemzetiségük vállalásával hatnak-e a gyermekeik kisebbségi nyelvhasználati attitűdjére, a továbbtanulással kapcsolatos vélekedéseikre. Az eredmények bemutatásakor csak a szignifikáns eltérésekre térünk ki.

A vizsgált tanulók szocioökonómiai jellemzőihez kapcsolódó eredményeink

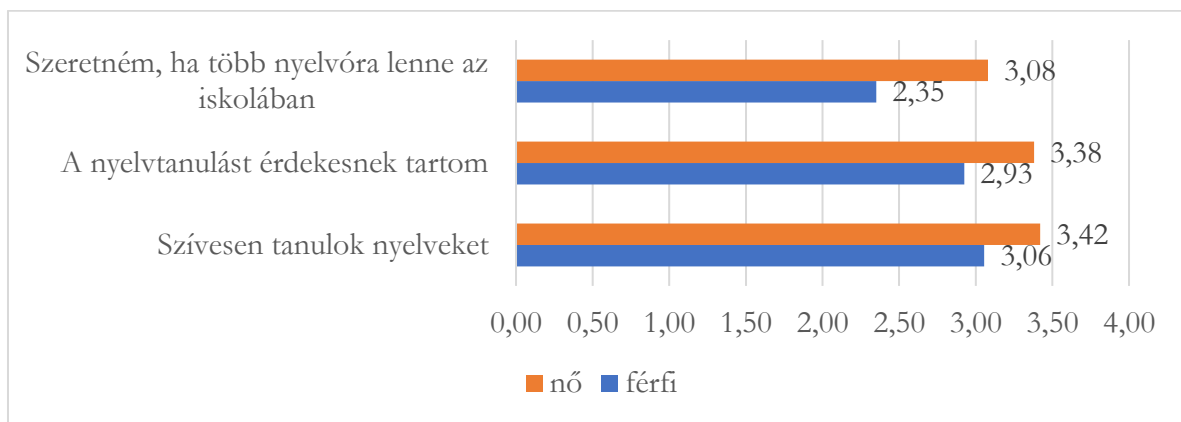
Azt láthatjuk, hogy a válaszadók kora alapján számos különbség fedezhető fel a vélekedésekben. Minél idősebb valaki, annál inkább úgy véli, hogy az iskolával kapcsolatosan fontosabb a tanárok tudása (corr: 0,247; sig: 0,011), valamint minél idősebb a válaszadó, annál inkább gondolja úgy, hogy az iskolának fontos szerepe van önmagunk megismerésében (corr: 0,343; sig: 0,000). A korrelációs vizsgálat alapján minél fiatalabb a válaszadó, annál fontosabbnak tartja az iskola programjainak való részvételt (corr: -0,242; sig: 0,013).

Minél fiatalabb egy válaszadó, annál inkább azt gondolja, hogy a nemzetiségi nyelvének és az anyanyelvének ismerete sokkal inkább hozzájárul az utazáshoz. (corr: -0,226; sig: 0,021)

A statisztikai vizsgálat azt is mutatja, hogy minél idősebb a válaszadó, annál inkább azt gondolja, hogy fontos a nyelvtudás (corr: 0,379; sig: 0,000), hogy több nyelvet szeretne beszélni (corr: 0,224; sig: 0,022) és szeretné továbbfejleszteni a nyelvtudását az iskola befejezése után (corr: 0,212; sig: 0,031).

Megvizsgáltuk azt is, hogy a fiúk és a lányok vélekedésében vannak-e szignifikáns különbségek. Azt látjuk, hogy a lányok sokkal inkább azt gondolják, hogy fontos a kisebbségi nyelvüket megőrizni (corr: 0,194; sig: 0,048) és a kisebbségi csoporthoz tartozni (corr: 0,249; sig: 0,011).

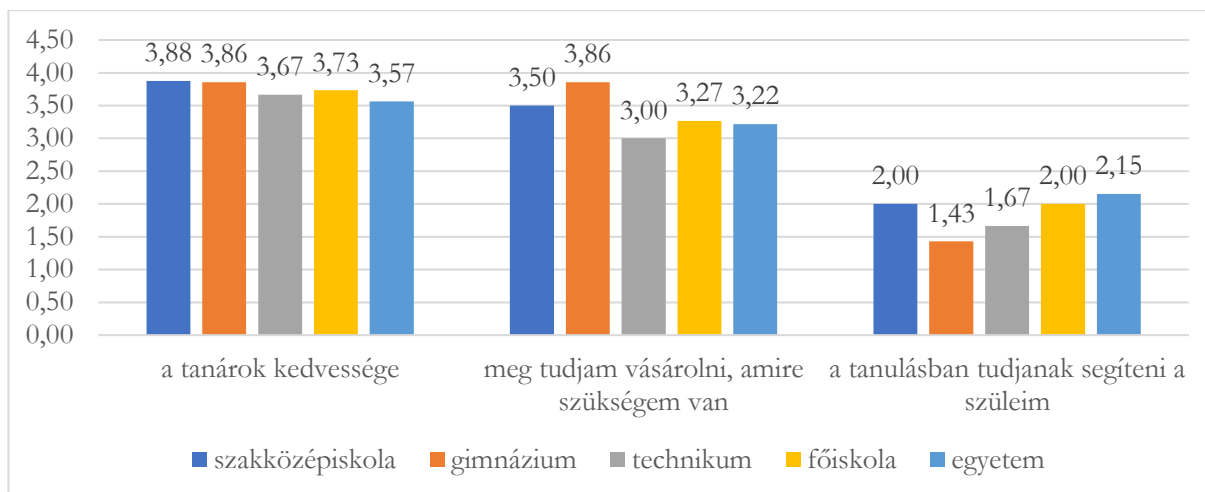
A vizsgálat során a fiúk és a lányok vélekedése közötti szignifikáns különbségeket találtunk 3 kérdésben. A lányok szignifikánsan fontosabbnak gondolják azt, hogy több nyelvóra lenne szükség az iskolában (corr: 0,210; sig: 0,033), ők érdekesebbnek találják a nyelvtanulást (corr: 0,257; sig: 0,008) és szívesebben tanulnak is nyelveket (corr: 0,364; sig: 0,000).

2. ábra: A nyelvtanulással kapcsolatos vélekedések nemi különbségei

Forrás: saját kutatás, 2022

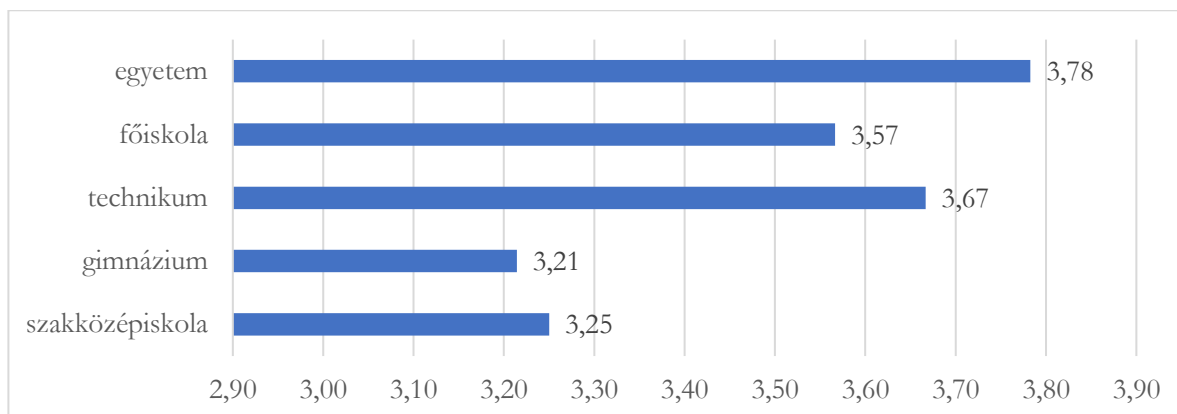
A szülők iskolai végzettsége szerint az alábbi összefüggéseket sikerült feltárnunk. Azt láthatjuk, hogy minél alacsonyabb az anya iskolai végzettsége, annál inkább tartják a válaszadók fontosnak a tanárok kedvességét. (corr: -0,212; sig: 0,033), Hogy mennyire fontos a gyerek számára, hogy megvehesse, amire szüksége van, azzal a gimnáziumot végzett anyák gyerkei értenek egyet leginkább. (corr: 0,198; sig: 0,047). Míg a tanulásban nyújtott szülői segítséget az egyetem végzett anyák gyermekei gondolják legkevésbé fontosnak (corr: -0,226; sig: 0,023).

3. ábra: Az iskolával kapcsolatos vélekedések különbsége az anya iskolai végzettsége szerint

Forrás: Az iskolával kapcsolatos vélekedések különbsége az anya iskolai végzettsége szerint

Azt is láthatjuk, hogy az anya iskolai végzettsége és az egyetem elvégzésének fontossága közt szignifikáns az összefüggés. Minél magasabb az anya iskolai végzettsége, annál inkább fontosnak tartja a gyerek, hogy egyetemet végezzen (corr: 0,290; sig: 0,003).

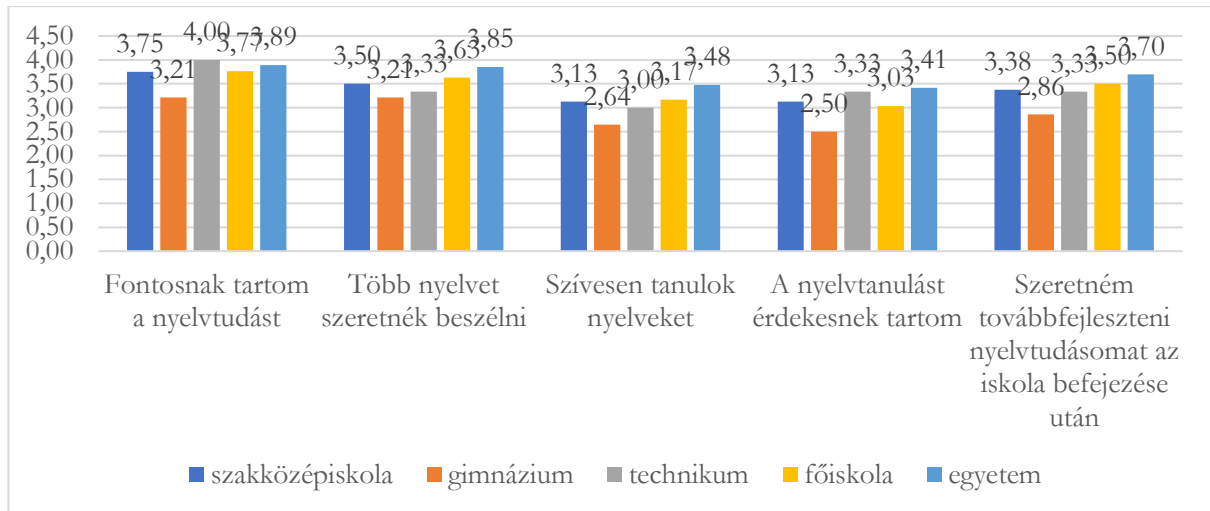

4. ábra: Az anya iskolai végzettsége és az egyetem elvégzésének fontossága

Forrás: saját kutatás, 2022

Az anya iskolai végzettsége hatással van a nyelvtanulással kapcsolatos attitűdre is. Minél magasabb az anya iskolai végzettsége, annál fontosabb a gyereknek a nyelvtanulás (corr: 0,302; sig: 0,02) és hogy több nyelvet beszéljen (corr: 0,351; sig: 0,000). Szívesebben tanul nyelvet (corr: 0,269; sig: 0,037), és a nyelvtanulást érdekesnek tartja (corr: 0,264; sig: 0,008), valamint szeretné továbbfejleszteni a nyelvtudását (corr: 0,314; sig: 0,001).

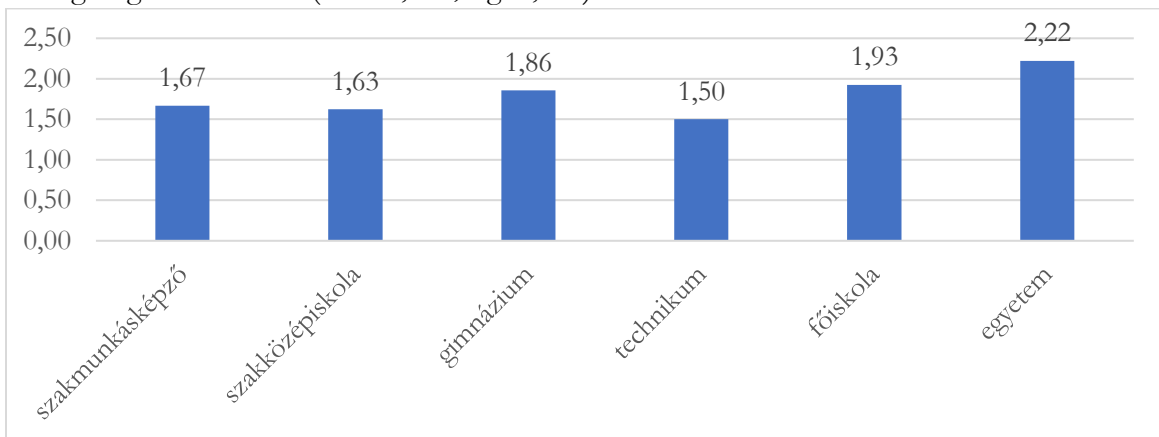

5. ábra: Az anyai iskolai végzettségének hatása a nyelvtanulásra

Forrás: saját kutatás, 2022

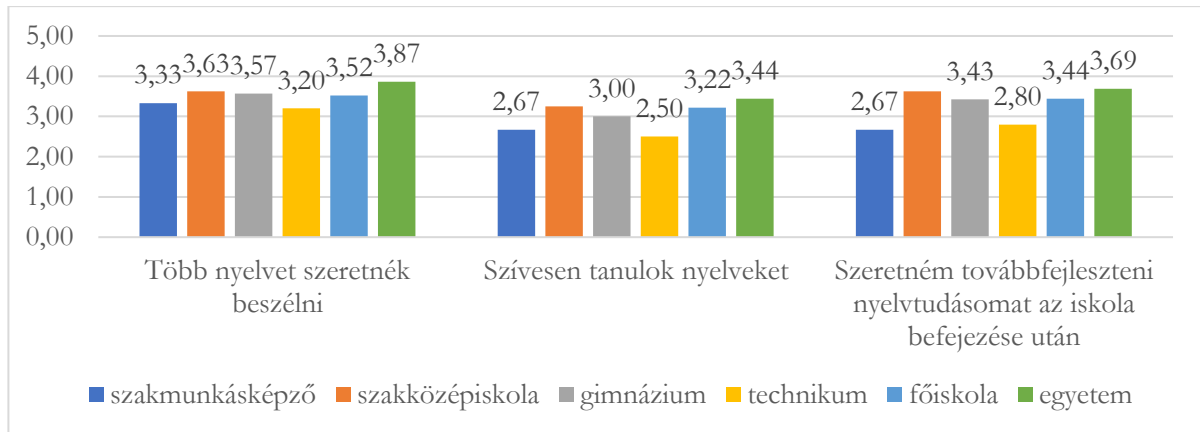
Minél magasabb az apa iskolai végzettsége, annál inkább gondolja úgy a gyerek, hogy fontos a szülői segítség a tanulásban (corr: 0,232; sig: 0,020).

6. ábra: Az apa iskolai végzettsége és a tanulásban való szülői segítség közötti összefüggés

Forrás: Az apa iskolai végzettsége és a tanulásban való szülői segítség közötti összefüggés

Az apa iskolai végzettsége hatással van a nyelvtanulásra is. Minél magasabb az apa iskolai végzettsége, annál inkább gondolja a gyerek azt, hogy több nyelvet szeretne beszélni (corr: 0,251; sig: 0,012), szívesebben tanulna nyelveket (corr: 0,214; sig: 0,032) és szeretné továbbfejleszteni a nyelvtudását (corr: 0,225; sig: 0,024).

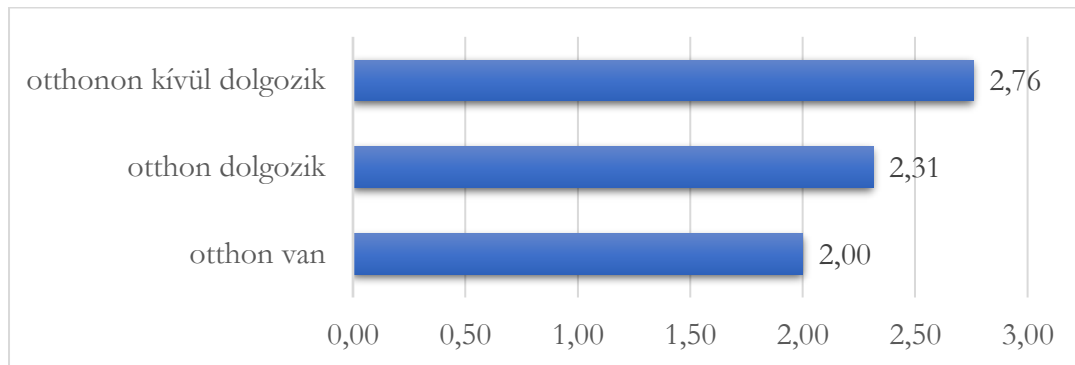

7. ábra: Az apa iskolai végzettségének hatás a nyelvtanulásra

Forrás: saját kutatás, 2022

A testvérek számát vizsgálva azt látjuk, hogy minél kevesebb testvére van egy gyereknek, annál inkább gondolja azt, hogy elégedett a jelenlegi iskolájával (corr: -0,230; sig: 0,019). Minél kevesebb testvére van egy válaszadónak, annál fontosabb számára, hogy családot alapítson (corr: -0,196; sig: 0,046) és hogy egyetemet végezzen (corr: -0,230; sig: 0,019).

Az apa munkavégzése szignifikáns kapcsolatot mutat azzal, hogy a gyerekek mennyire fontosak az iskolai programok (corr: 0,209; sig: 0,034).

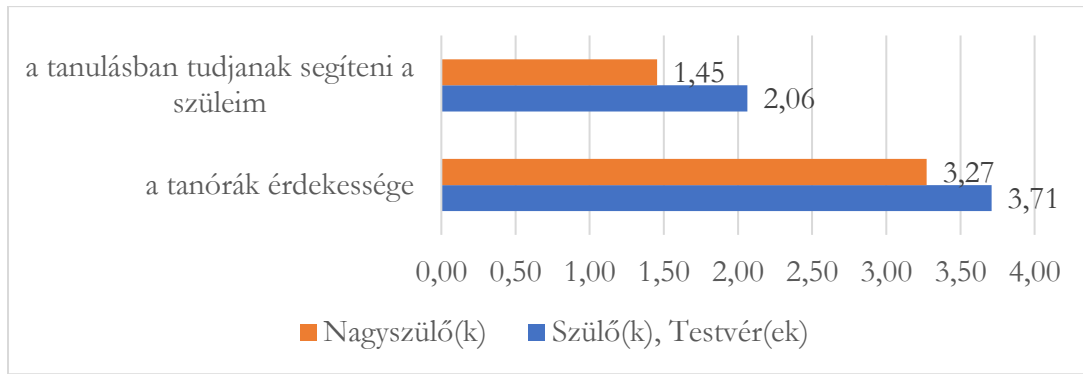

8. ábra: Az iskola programjain való részvétel

Forrás: saját kutatás, 2022

A vizsgált tanulók nyelvi szocializációs tere, a család jellemzői, a családban beszélt nyelvek hatása

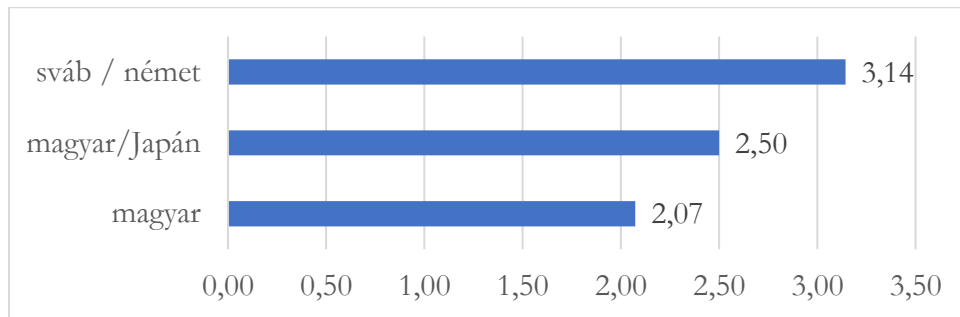
A nagyszülőkkel való együttélés szignifikánsan fordítottan hat arra, hogy a tanuló fontosnak tartja a szülők segítségét a tanulásban (corr: -0,273; sig: ,005), illetve a tanórák érdekességének megítélésére is fordítottan hat (corr: -0,206; sig: 0,036).

9. ábra: A nagyszülőkkel való együttélés hatása

Forrás: saját kutatás, 2022

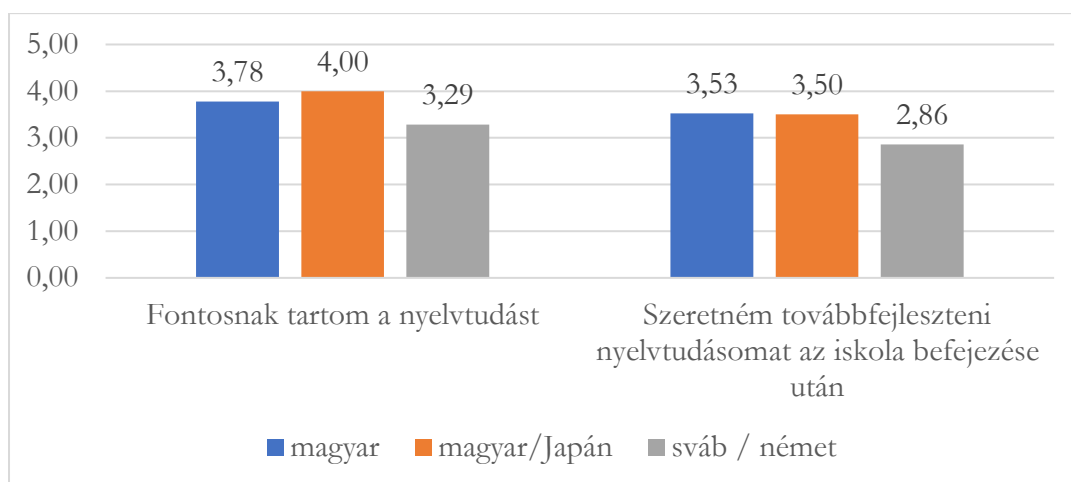
Ahogy a vizsgált minta leíró statisztikai bemutatásakor láthattuk, a válaszadók legtöbbször magukat magyar anyanyelvűnek vallja magát, ugyanakkor vannak olyanok a mintában, akik több nyelvet jelöltek meg anyanyelvükként. A nyelv hatását az utazásra azok találják fontosabbnak, akiknek a magyaron kívül más anyanyelvük is van (corr: 0,265; sig: 0,007).

10. ábra: Az anyanyelv hatása

Forrás: saját kutatás, 2022

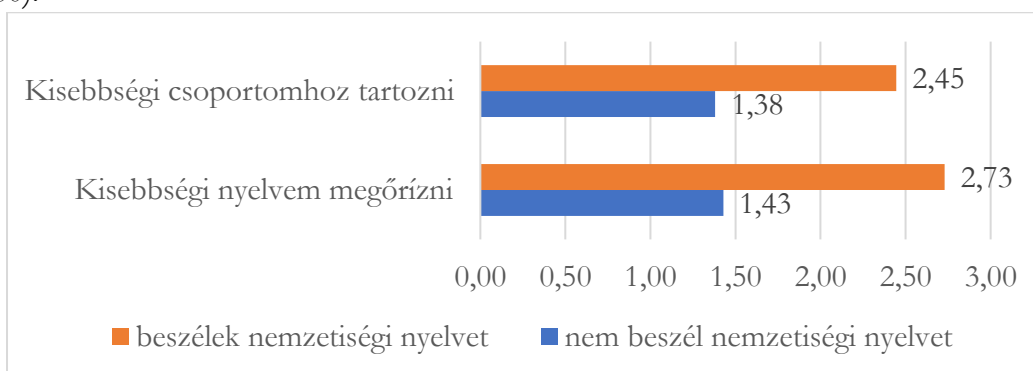
Az anyanyelv hatással van a nyelvtanulással kapcsolatos attitűdre. Azaz a magyar anyanyelvűek gondolják fontosabbnak a nyelvtudás szükségességét (corr: -0,218; sig: 0,026) és annak továbbfejlesztését (corr: -0,225; sig: 0,021).

11. ábra: Az anyanyelv hatása a nyelvtanulással kapcsolatos attitűdre

Forrás: saját kutatás, 2022

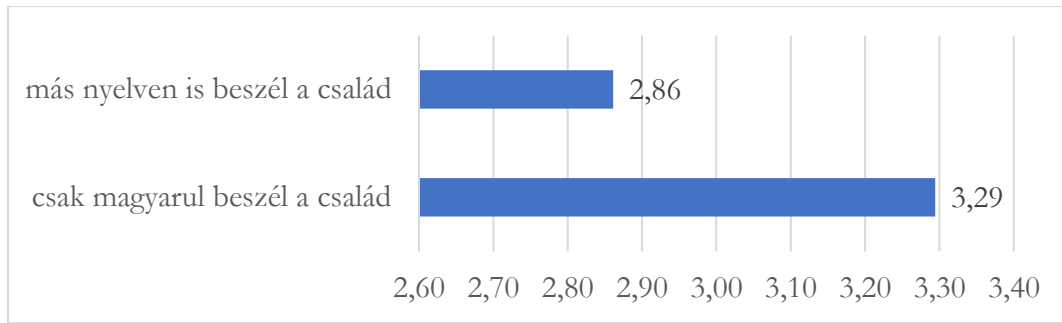
Készítettünk olyan szűrést, amellyel kiemeltük azokat, akik a családban beszélt nyelv alapján valóban nemzetiségi nyelvet beszélhetnek. Összevetve azokkal, akik nem beszélnek egy kisebbségi nyelvet, kimutatható szignifikancia. Azok, akik beszélnek nemzetiségi nyelvet, fontosabbnak tartják a kisebbségi csoporthoz való tartozást (corr: 0,508; sig: 0,000) és a nyelv megőrzését (corr: 0,424, sig: 0,000).

12. ábra: A nemzetiségi nyelv használatának hatásai

Forrás: saját kutatás, 2022

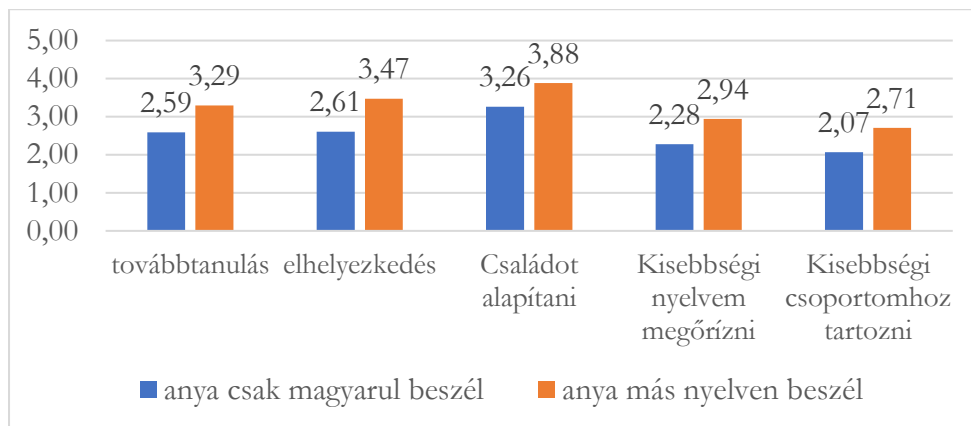
Az adatok további elemzéseit vizsgálva azt láthatjuk, hogy 36 fő nem csak magyarul beszél a családon belül. Azt találtuk, hogy akik nem beszélnek a családban másik nyelven, azok sokkal érdekesebbnek tartják a nyelvtanulást (corr: -0,234; sig: 0,017).

13. ábra: A nyelvtanulás érdekessége a család idegennyelv-használata szerint

Forrás: saját kutatás, 2022

Ha az anya nem csak magyarul beszél a gyerekekhez, az támogatja a továbbtanulást (corr: 0,253; sig: 0,010), az elhelyezkedés (corr: 0,329; sig: 0,001), a családalapítás fontosságát (corr: 0,267; sig: 0,006). És mind a kisebbségi nyelv megőrzését (corr: 0,230; sig: 0,019), mind a kisebbségi csoporthoz tartozás fontosságát (corr: 0,228; sig: 0,020) is megerősíti.

14. ábra: Az anya által beszélt nyelv hatásai

Forrás: saját kutatás, 2022

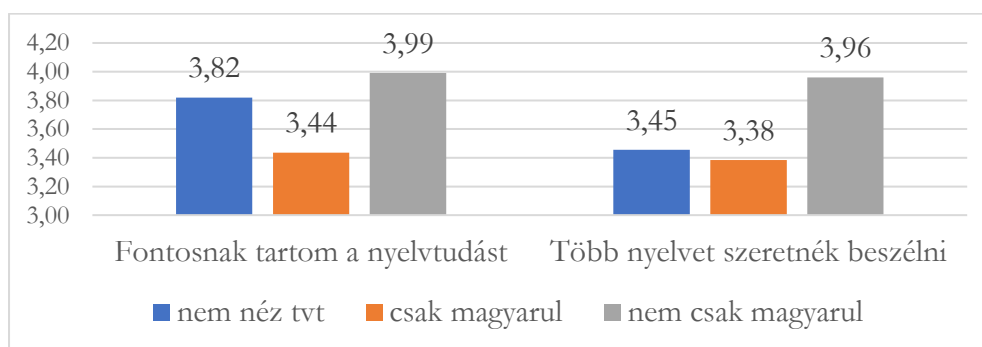
Az apa által beszélt nyelv hatását is megvizsgáltuk. Ahol az apa csak magyarul beszél a gyerekekhez, ott ez szignifikáns kapcsolatot mutat a tanárok tudásának (corr: -0,341; sig: 0,000), a tanórák érdekességének (corr: -0,226; sig: 0,021), a szülők tanulásban való segítségének (corr: ; sig:), az önmagunk megismerésével (corr: -0,238 ; sig: 0,015), a számítógép használatával (corr: -0,201; sig: 0,041), a nyelvtudás fontosságának (corr: -0,392 ; sig: 0,000) megítélésével. Abban az esetben, ha az apa nem csak magyarul beszél a gyerekekhez, két esetben találtunk pozitív irányú kapcsolatot: az elhelyezkedés fontosságának megítélésében (corr: 0,222; sig: 0,024) és a családalapítás fontosságában (corr: 0,206; sig: 0,036).

Megvizsgáltuk azt a kérdést, hogy ha az apa járt nemzetiségi iskolába, annak van-e hatása a gyerek attitűdjére és vélekedéseire. Azt láthatjuk, hogy fordított kapcsolat van 3 kérdésben, azaz ha nem járt az apa nemzetiségi iskolába, akkor kevésbé gondolja a gyerek fontosnak önmagunk megismerését (corr: -0,289; sig: 0,005), a nyelvtudást (corr: -0,293; sig: 0,005) és a nyelvtanulás iskola utáni folytatását (corr: -0,217; sig: 0,039).

Az a kérdés, hogy az anya járt-e nemzetiségi iskolába, 3 tényezőre van szignifikánsan hatással. Ha az anya járt nemzetiségi iskolába, akkor a gyerekek fontosabb a nyelvnek a továbbtanulásra (corr: 0,296; sig: 0,004) és az elhelyezkedésre gyakorolt hatása (corr: 0,281; sig: 0,007). Illetve, ha az anya nem járt nemzetiségi iskolába, akkor a gyerek kevésbé gondolja azt, hogy a televízió-nézésre hatással lenne az anyanyelve.

Nyelvi szempont az olvasás és a televíziózás esetében

Azok a válaszadók, akik nem csak magyarul néznek televíziót, két tényezőt tartanak szignifikánsan fontosabbnak, mint akik csak magyarul tévéznek, ezek a nyelvtudás fontossága (corr: 0,343; sig: 0,010) és a több nyelv beszélésének vágya (corr: 0,406; sig: 0,000).

15. ábra: Milyen nyelvű tv-adót néz?

Forrás: saját kutatás, 2022

Abban az esetben, ha az illető nem csak magyar nyelven olvas, ez sokkal pozitívabb attitűdöt jelent a nyelvtanulás minden aspektusával kapcsolatban. Az idegen nyelven olvasók fontosabbnak tartják a nyelvtudást (corr: 0,309; sig: 0,001), több nyelven szeretnék beszélni, (corr: 0,391; sig: 0,000), szívesebben tanulnak nyelveket (corr: 0,400; sig: 0,000), a nyelvtanulást érdekesnek (corr: 0,349; sig: 0,000) és könnyebbnek (corr: 0,268; sig: 0,006) tartják, és szeretnék továbbfejleszteni magukat a nyelvtanulásban (corr: 0,212; sig: 0,031).

Köveztetések és javaslatok

A nyelvi szocializációs teret vizsgálva a kapott eredmények alapján megállapíthatjuk a következőket:

- A nemzetiségi nyelvoktatás hatással van a tanuló személyiség-fejlődésére, és otthoni szokásrendbeli, kulturális, identitás formáló hatása van.
- A nemzetiségi nyelvoktatás hat a nyelvtanulási attitűdre.
- A nyelvi szocializáció környezete, a szabadidős nyelvhasználat hat a nemzetiséghez kapcsolódó attitűdre.

A nemzetiségi nyelvhasználati környezet – különösen az anya esetében – hatással van a gyerek nemzetiségi hovatartozás érzésére, a nemzetiségi nyelvhasználati vágyra. A kétnyelvű környezet pozitív hatást gyakorol a családi környezeti tényezőkön keresztül (szülők nyelvhasználata, a nagyszülők nyelvhasználata, a testvérekkel és rokonokkal más nyelven történő kommunikáció) a gyerek nyelvtanulással kapcsolatos attitűdjére, a nyelv szerepének megítélésére különösen a továbbtanulás, az elhelyezkedés kérdésében. A televízió-nézési szokások és az olvasás hatása is

kiemelendő nyelvi szocializációs szempontokból, mivel pozitív hatással van a nyelvtanulási attitűdökre. Különösen kiemelendő a szülők nemzetiségi iskolában való tanulása, ami pozitívan támogatja a gyerekek nemzetiséghez való tartozását, a nemzetiségi nyelvhasználat megítélésének fontosságát.

A kutatásunk lehetőséget adott arra, hogy következtetéseket vonjunk le a családi háttér és az iskola szerepének fontosságáról a nemzetiségi oktatás népszerűsítésében, annak megtartásában. A kutatásunkból származó eredmények támpontokat nyújthatnak a nemzetiségi oktatást folytató vagy annak bevezetését tervező iskolák számára.

Hivatkozott források

- Bronfenbrenner, U. (1979): *The Ecology of Human Development*. Harvard University Press
- Dobos B. (2020): Német nemzetiségi önkormányzatiság Magyarországon (1994–2014). In: Eiler F. – Tóth Á. (szerk.) (2020): *A magyarországi németek elmúlt 100 éve. Nemzetiségpolitika és helyi közösségek*, Társadalomtudományi Kutatóközpont, Argumentum Kiadó, Budapest.
- Farkas, T. (2003): A kistérségek a vidékfejlesztés és a területfejlesztés hálójában. In: Nemes, Nagy J (szerk.) *Kistérségi mozaik: Tanulmányok Budapest, ELTE TTK Regionális Földrajzi Tanszék, MTA-ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport*, pp. 19–38.
- G. Merva M. – Horváth L. (szerk.) (2007): *Gödöllő története I. A kezdetektől 1867-ig (Gödöllő)*.
- Kassai Zs. – Farkas T. (2007): A Leader+ program alulnézetből. In: *Comitatus: Önkormányzati Szemle* 17(5), 71–80.
- Kassai, Zs. – Farkas T. (2016): School closures in rural Hungary. In: Elena, Horská; Zuzana, Kapsdorferová; Marcela, Hallová (szerk.) *The Agri-Food Value Chain: Challenges for Natural Resources Management and Society : International Scientific Days 2016: Conference proceedings*Nitra, Szlovákia : Slovak University of Agriculture in Nitra, pp. 477–483.
- Manherz K. (szerk.) (1998): *A magyarországi németek. Változó világ 23. Útmutató*, Győr.
- Réger Z. (1990): *Utak a nyelvhez. Nyelvi szocializáció – nyelvi hátrány*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Skutnabb-Kangas, T. (1997): *Nyelv, oktatás, kisebbségek*, Budapest: Teleki László Alapítvány
- Tilkovszky L. (1997): *Német nemzetiség – magyar hazafiság: Tanulmányok a magyarországi németiség történetéből*. JPTE TK Kiadói Iroda, Pécs

Internetes források

- Erdei I. (2010): *Többsz nyelvű környezetben élő gyerekek nyelvi szocializációja*, PhD-értekezés. https://doktori.bibl.uszeged.hu/id/eprint/763/1/erdei_phdertekezes_vegleges.pdf (Letöltés ideje 2022. 08. 31.)
- Gödöllői Petőfi Sándor Általános Iskola Munkaterve: <https://docplayer.hu/106564491-Godolloi-petofi-sandor-altalanos-iskola-godollo-munkacsy-mihaly-u-1-munkaterv-2017-2018-tanev.html> (Letöltés ideje: 2022. 08. 25.)
- Gödöllői Petőfi Sándor Általános Iskola Pedagógiai Programja: <https://kir2info.kir.hu/pub/Index/037328> (Letöltés ideje: 2022. 08. 25.)
- Gödöllői Petőfi Sándor Általános Iskola Szervezeti és Működési Szabályzata: <https://kir2info.kir.hu/pub/Index/037328> (Letöltés ideje: 2022. 08. 25.)

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1300017.EMM&timeshift=20170831&txtreferer=00000003.TXT> (Letöltés ideje: 2022. 08. 25.)

https://www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_nemzetisegi_oktatashoz (Letöltés ideje: 2022. 08. 25.)

KSH (2023): <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/eredmenyek/vegleges-adatok> (Letöltés ideje: 2023. 11. 05.)

Magyarországi Németek Országos Önkormányzata.

<https://ldu.hu/aktualis/nepszamlalas/megjelentek-a-2022-evi-nepszamlalas-vegleges-adatai?lang=hu> (Letöltés ideje: 2023. 11. 05.)

Svábruha: <https://www.svabruha.hu/rolunk/magyarorszag-nemetek>. (Letöltés ideje: 2022. 08. 25.)

Takács G. (2013): A német nemzetiségi oktatás rendszere napjainkban http://nevelestudomany.elte.hu/downloads/2013/nevelestudomany_2013_2_76-89.pdf (Letöltés ideje: 2022. 10. 15.)

Hivatkozott jogszabályok

1993-as LXXVII. törvény II. fejezete a nemzetiségi és kisebbségek jogaival kapcsolatban <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300077.TV> Letöltés ideje: 2022. 08. 25.

2011. évi CLXXIX. törvény [Nek tv. (új)]: 22.§ (5) paragrafus <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100179.tv> Letöltés ideje: 2022. 08. 25.

Szerzők

Kalocsai Ottó

ORCID [0009-0009-3821-792X](https://orcid.org/0009-0009-3821-792X)

középiskolai tanár

Gödöllői Török Ignác Gimnázium

E-mail: kalocsaio@tig-godollo.hu

Kolta Dóra

ORCID [0000-0002-1157-2544](https://orcid.org/0000-0002-1157-2544)

tudományos fokozat: PhD

egyetemi docens

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Vidékfejlesztés- és Fenntartható Gazdasági Intézet

E-mail-cím: kolta.dora@uni-mate.hu

A cikkre a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik:

